

Мурин В.І.

студентка,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ЖИТТЯ НА ВОЛІ

З точки зору державної політики виконання покарань, держава, зокрема кримінально-виконавча служба України, повинна не лише виконувати функції покарання за вчинений злочин, але й забезпечувати комплексну систему повернення засуджених до правослужняного життя у суспільстві. Враховуючи, що до засудження більшість підлітків знаходилася в соціально неблагополучному середовищі, у багатьох випадках їх повернення до попереднього життя несе в собі можливість скоєння нових злочинів. Крім цього, середовище місць позбавлення волі значною мірою впливає на поведінку, світогляд, звички засуджених неповнолітніх. Тому важливою є робота, яка проводиться з засудженими щодо формування навичок встановлення корисних соціальних зв'язків і підвищує ступінь їх готовності до життя на волі. Відповідно до програм підготовки неповнолітніх засуджених до звільнення, які на даний час існують у виховних колоніях, робота здійснюється щодо надання правових та психологічних знань.

Одним із шляхів розв'язання проблем соціальної адаптації неповнолітніх до життя у суспільстві є соціально-психологічна підготовка безпосередньо перед звільненням. Ресоціалізація стосовно засуджених до позбавлення волі означає процес відновлення особистості, формування певних соціальних установок, нейтралізації відчуження, соціальної деформації, деградації та інших негативних соціальних наслідків, які об'єктивно і суб'єктивно супроводжують неповнолітнього в місцях позбавлення волі [1, с. 9]. О. Зубкова і М. Стурова вважають, що «ресоціалізація – це єдиний процес відновлення й розвитку соціально корисних зв'язків і відношень, як у період відбуття покарання, так і після звільнення» [2, с. 14]. Варто зазначити, що в процесі ресоціалізації значною мірою посилюється роль психологічних служб у виховних колоніях.

Підготовка неповнолітнього засудженого до звільнення – процес формування, закріплення і активізації готовності особистості до входження в суспільство [3, с. 158]. Модель психологічної готовності можна розглядати як складне явище з багатьма важливими компонентами.

Когнітивний компонент психологічної готовності включає знання неповнолітніх засуджених стосовно шляхів вирішення життєвих проблем (куди потрібно звертатися за отриманням відповідного документа, житла, т.д.), вирішення проблем працевлаштування, що складає соціальна обізнаність; знання засуджених, стосовно впливу психотропних речовин на психіку людини; чому алкоголь негативно впливає на організм; інформація стосовно попередження ВІЛ – інфекції, СНІДу; знання, щодо ведення здорового способу життя, раціонального харчування і це складає підкомпонент – знання про здоровий спосіб життя.

Важливою складовою когнітивного компоненту є правосвідомість – знання про права самих засуджених в умовах виховних колоній; права та

обов'язки громадян, визначених Конституцією; Конвенцією ООН про права дитини та ряду інших міжнародно-правових актів, що стосуються питань захисту прав дітей, ратифікованих Україною; відомості про діяльність державних установ та громадських організацій щодо вирішення соціальних проблем неповнолітніх, які повертаються з місць позбавлення волі; знання про оформлення документів і т.д. Всі ці заходи складають правову підготовку неповнолітніх засуджених до звільнення. Коли у неповнолітніх засуджених не достатньо розвинутий когнітивний компонент, вони можуть зазнавати серйозних труднощів в умовах життя на волі, а в результаті це приводить до рецидивної поведінки [4, с. 203].

Одним із основних компонентів психологічної готовності неповнолітнього засудженого до звільнення – є ціннісні орієнтації. Особливої уваги заслуговують моральні цінності, серед яких виділяють правду, справедливість, щастя, сенс життя, любов, дружбу, бо усвідомлення цих понять докорінно впливає на поведінку та свідомість людини. Засуджений повинен вміти брати відповідальність за власні вчинки, відчувати, що він може впливати на подальші події свого життя.

На мою думку, серед інтегративних навчальних програм із загальноосвітніх дисциплін обов'язково включити такі, що сприяють розвиткові соціальних навичок. Відповідно до контингенту засуджених соціальні навички полягають у вмінні привітатися різними способами, висловити вдячність, прохання, вибачення, вміння слухати іншу людину, висловити власну позицію, все це повинно входити до розвитку комунікативних навичок. Вміння неповнолітнім засудженим конструктивно вирішувати конфлікт (розуміння позиції іншої сторони, знання про шляхи вирішення конфлікту, його динаміку) – це включає в себе розвиток навичок поведінки у конфлікті.

Важливим фактором ефективності процесу підготовки неповнолітніх засуджених до життя на волі є соціальна обізнаність, вона є однією з умов життя в суспільстві. Соціальна обізнаність вихованців виховних колоній України знаходиться на досить низькому рівні. На жаль на практиці спілкування з вихованцями та психологами установ, останні займаються в основному груповою роботою: оцінюють морально-психологічний клімат, проводять профорієнтаційні тести, бесіди щодо шкідливості наркотиків, паління тощо. Систематичних комплексних програм, спрямованих на конкретну дитину, її підтримку, виявлення першопричин ув'язнення на сьогоднішній день в жодній колонії не існує. Хоча психологічна робота з дитиною, яка відбуває покарання за крадіжку, та з дитиною, яка засуджена за посягання на життя іншої людини, має бути різною [5, с. 39]. Загалом, індивідуальні профілактичні бесіди з вихованцями проводяться раз на три місяці, а з тими, хто знаходиться у групі ризику (схильні до суїциду, ушкоджень, тощо), – раз на місяць. Усе це дає підстави стверджувати, що психологи більшості колоній виконують досить формальні функції, адже необхідного психологічного супроводу дитини-правопорушника не здійснюється. І відповідно така дитина не отримує належної підтримки і підготовки до життя на волю.

Таким чином, підготовка неповнолітніх засуджених до життя на волі – це складний процес, в якому задіяні психологи, працівники виховних колоній і

самі засуджені. Цей процес повинен тривати під час відбування покарання, а не тільки безпосередньо перед звільненням неповнолітнього. Для того, щоб неповнолітній міг самостійно продовжувати своє життя, йому необхідне створення таких умов, в яких він би засвоював знання про світ, державу, сім'ю, загально визнані цінності, правила поведінки в суспільстві і т.д. Такій особі потрібно вміння поводитись в соціумі, виокремити для себе позитивні соціальні зв'язки, уміння встановлювати контакт з людьми, знати як діяти в тій чи іншій ситуації, самостійно приймати рішення, брати відповідати за свої вчинки і т.д. Безумовно соціально-психологічна підготовка в даному процесі відіграє головну роль.

Список використаних джерел:

1. Синьов В., Радов Г., Кривуша В., Беца О. Педагогічні основи ресоціалізації злочинців. – Київ, 1997. – 272 с.
2. Зубкова О.Н., Стурова М. А. Педагогико-воспитательный процесс в пенитенциарных учреждениях. – Москва, 1999 – 49 с.
3. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологический словарь-справочник // Москва, 2004. – 576 с.; Богатирьев І.Г. Кримінально-виконавче право України: Підручник // Київ, 2008. – 352 с.
4. Степанюк А. Х., Кримінально-виконавче право України: Підручник. – Харків, 2006. – 256 с.
5. Максимова Н.Ю. Соціально-психологічні аспекти проблеми гуманізації судочинства та кримінально-виконавчої системи. – Київ, 2005. –100 с.

Попова К.О.

курсант,

Науковий керівник: МIRONЮК Т.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Навчально-науковий інститут № 1

Національної академії внутрішніх справ

ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

Запобігання злочинності неповнолітніх в Україні є вкрай важливою та складною для суспільства й держави проблемою. Нинішній стан злочинності неповнолітніх (осіб віком 14-18 років) – це застереження для подальшого соціального розвитку і, водночас, необхідність активізації роботи з попередження протиправної поведінки, активного пошуку й реалізації профілактичних заходів, що можуть локалізувати рівень злочинності неповнолітніх [2, с. 95]. Злочинність неповнолітніх, є складовою частиною злочинності взагалі, але і має свої специфічні особливості, що дозволяє розглядати її як самостійний об'єкт кримінологічного вивчення [3, с. 73]. Необхідність такого виділення обумовлюється особливостями соматичного, психічного і морального розвитку неповнолітніх, а також їхньою соціальною незрілістю. У підлітковому, юнацькому віці в момент морального формування особистості відбувається нагромадження досвіду, у тому числі негативного, який може зовні не виявлятися або проявитися зі значним запізненням.